

Sygn. akt I UK 560/12

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Małgorzata Gersdorf (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSA Magdalena Tymińska (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania L. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 marca 2013 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 27 marca 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 17 maja 2011 r. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia

7 grudnia 2010 r. i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od dnia 20 lutego 2011 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że L. M. (ur. [...] 1951 r.) w dniu 24 listopada 2010 r. złożył wniosek o emeryturę. Ubezpieczony nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego, a stosunek pracy rozwiązał z dniem 31 grudnia 2010 r. Do dnia 31 grudnia 1998 r. udokumentował ponad 25-letni okres składkowy i nieskładkowy. Organ rentowy uznał ubezpieczonemu okres 6 lat i 3 miesiące pracy górniczej, którą można uwzględnić do stażu pracy w szczególnych warunkach. W okresie od 4 stycznia 1973 r. do 16 października 1973 r. oraz od 29 sierpnia 1989 r. do 30 czerwca 1992 r. L. M. był zatrudniony w Hutniczym Przedsiębiorstwie Remontowym w R., które następnie przekształciło się w Przedsiębiorstwo Transportowo - Sprzętowe „H.” w R., na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 ton w pełnym wymiarze czasu pracy. W okresie od 7 kwietnia 1978 r. do 30 kwietnia 1984 r. ubezpieczony był zatrudniony w Przedsiębiorstwie Transportowo - Spedycyjnym Budownictwa Węglowego na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony w pełnym wymiarze czasu pracy.

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczony spełnił warunki z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353) w związku z § 3 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Zgodnie z art. 184 ust. 1 i 2 w/w ustawy, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli: okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 65 lat dla mężczyzn oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (ust. 1). Emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na

dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem (ust. 2). Sąd Okręgowy przyjął, że poza okresem pracy uznanym przez organ rentowy w rozmiarze 6 lat i 3 miesiące, L. M. wykonywał stale i w pełnym wymiarze pracę w szczególnych warunkach w spornych okresach w Hutniczym Przedsiębiorstwie Remontowym, w Przedsiębiorstwie Transportowo - Spedycyjnym Budownictwa Węglowego oraz w Przedsiębiorstwie Transportowo - Sprzętowym „H.”, co pozwala na uznanie, że legitymuje się on co najmniej 15 latami pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Okręgowy stwierdził, że na dzień zgłoszenia wniosku oraz wydania zaskarżonej decyzji ubezpieczony nie spełniał wymogu rozwiązania stosunku pracy i posiadania wieku 60 lat. Przesłanki te zostały jednak spełnione w toku postępowania, odpowiednio z dniem 31 grudnia 2010 r. i z dniem 20 lutego 2011 r. Zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1998 r. (II UKN 555/97, OSNP 1999/5/181) sąd ocenia legalność decyzji rentowej według stanu rzeczy istniejącego w chwili jej wydania. Sąd jednakże może przyznać ubezpieczonemu świadczenie, jeżeli warunki je uzasadniające zostały spełnione po wydaniu zaskarżonej decyzji (art. 316 § 1 k.p.c.). Uzasadniając swoje stanowisko Sąd Najwyższy podkreślił, że jeżeli sąd ustali, że jedyna przyczyna odmowy przyznania emerytury lub renty ustala po wydaniu zaskarżonej decyzji, jest władny wydać wyrok przyznający świadczenie z datą spełnienia się wszystkich przesłanek koniecznych do nabycia prawa do tego świadczenia. W przedmiotowej sprawie mamy do czynienia z taką właśnie okolicznością. Ubezpieczony rozwiązał stosunek pracy jeszcze przed wniesieniem odwołania od zaskarżonej decyzji. Wiek 60 lat osiągnął z dniem 20 lutego 2011 r., czyli w toku postępowania sądowego. Z tych względów Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w wyroku.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 27 marca 2012 r. oddalił apelację organu rentowego.

Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd Okręgowy przeprowadził prawidłowo postępowanie dowodowe, dokonał trafnych ustaleń faktycznych oraz wywiódł logiczne i znajdujące oparcie w przepisach prawa materialnego wnioski. Zebrany w sprawie materiał dowodowy daje podstawy do uznania, że L. M. wypełnił przesłanki prawa do wcześniejszej emerytury określone w art. 32 ust. 1 w zw. z art. 184

ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Ubezpieczony wykonywał w okresach: od 4 stycznia 1973 r. do 16 października 1973 r., od 7 kwietnia 1978 r. do 30 kwietnia 1984 r. oraz od 29 sierpnia 1989 r. do 30 czerwca 1992 r. pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach w związku z § 3 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach (...) (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Skoro warunek okresu pracy w warunkach szczególnych ubezpieczony wypełnił, gdyż udowodnił zatrudnienie w wymiarze co najmniej 15 lat pracy na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony, to ocena Sądu pierwszej instancji dotycząca spełnienia pozostałych warunków - wieku i rozwiązania umowy o pracę - jest prawidłowa (art. 316 k.p.c.). Zgodnie z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prawo do emerytury nabywa ubezpieczony, który na dzień 1 stycznia 1999 r. legitymował się wymaganym okresem ogólnym i szczególnym zatrudnienia, natomiast wiek emerytalny osiągnął po tej dacie i rozwiązał stosunek pracy (w przypadku ubezpieczonych będących pracownikami). Ubezpieczony w dacie składania wniosku o emeryturę w dniu 24 listopada 2010 r. pozostawał w stosunku pracy ale został on rozwiązany z dniem 31 grudnia 2010 r. Zatem należy przyjąć, że w ten sposób spełnił kolejny warunek niezbędny do przyznania prawa do wcześniejszej emerytury. Ponowne nawiązanie stosunku pracy w lutym 2011 r. z firmą J. nie zmienia, zdaniem Sądu Apelacyjnego, powyższej oceny.

Mając powyższe na względzie, Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego na podstawie art. 385 k.p.c.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył w całości organ rentowy, opierając skargę kasacyjną: I. na podstawie naruszenia przepisów postępowania (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.): 1) art. 382 w związku z art. 381 k.p.c. i art. 316 § 1 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i pominięcie wnioskowanych przez organ rentowy w apelacji dowodów, w konsekwencji pominięcie przy orzekaniu okoliczności, że ubezpieczony, który osiągnął wiek 60 lat w dniu 20 lutego 2012 r., stanowiący jedną z przesłanek uzyskania prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych, przed osiągnięciem tego wieku w dniu 18 lutego 2012 r.

nawiązał stosunek pracy, który został rozwiązany dopiero z dniem 18 maja 2011 r., zatem w dniu następującym po ogłoszenia wyroku przez Sąd pierwszej instancji, co mogło mieć wpływ na wynik sprawy; 2) art. 385 k.p.c. przez jego zastosowanie i oddalenie apelacji organu rentowego, pomimo jej zasadności; 3) art. 386 § 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie, mimo że apelacja organu rentowego była w całości zasadna; II. na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.): 1) art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez jego błędną wykładnię, w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach może przysługiwać ubezpieczonemu od dnia osiągnięcia wieku uprawniającego do emerytury na podstawie art. 184 w zw. z art. 32 powołanej wyżej ustawy, pomimo pozostawania ubezpieczonego w stosunku pracy, w konsekwencji przyznania ubezpieczonemu prawa do emerytury, pomimo nie spełnienia wszystkich przesłanek warunkujących przyznanie wskazanego wyżej świadczenia łącznie.

Wskazując na powyższe zarzutu, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, albowiem uzasadnione są zarzuty podniesione w ramach obu podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). O wyniku sprawy decyduje jednak przede wszystkim słuszność zarzutu naruszenia prawa materialnego art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j.: Dz. U z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm., zwanej dalej ustawą emerytalną), gdyż naruszenie to w konsekwencji prowadzi do stwierdzenia zasadności zarzutów naruszenia przepisów postępowania.

Prawo do emerytury na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy emerytalnej w związku z przepisami § 1-4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w

szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43) nabywa ubezpieczony urodzony po dniu 31 grudnia 1948 r., który w dniu 1 stycznia 1999 r. legitymował się wymaganym dla mężczyzny okresem ogólnym ubezpieczenia 25 lat, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach, a ponadto osiągnął wiek 60 lat, nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego albo złożył wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązał stosunek pracy w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem.

Zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje dopiero z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa.

Wykładnia językowa i funkcjonalna przepisów art. 184 ust. 1 i 2 i art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej prowadzi do wniosku, że tylko kumulatywne, jednoczesne spełnienie wszystkich przesłanek warunkujących nabycie prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach prowadzi do nabycia prawa do tego świadczenia. Należy zatem ustalić dzień, w którym ubezpieczony ubiegający się o przedmiotowe świadczenie spełnia faktycznie wszystkie te przesłanki łącznie. Za taki dzień niewątpliwie nie można uznać dnia osiągnięcia przez ubezpieczonego wieku uprawniającego do wcześniejszej emerytury, gdy dzień ten przypada na okres pozostawania w stosunku pracy. W tym dniu nie jest bowiem spełniona przesłanka rozwiązania stosunku pracy w rozumieniu art. 184 ust. 2 ustawy emerytalnej. Spełnienie wszystkich przesłanek ma niewątpliwie miejsce w okolicznościach, gdyby ubezpieczony rozwiązał stosunek pracy najpóźniej w dniu osiągnięcia wieku emerytalnego lub też – rozwiązał go już po tym dniu, przy czym w tej drugiej sytuacji ubezpieczony nabywa prawo do emerytury dopiero w dniu rozwiązania stosunku pracy, bo dopiero w tym dniu dochodzi do kumulatywnego spełnienia wszystkich przesłanek warunkujących nabycie prawa do emerytury zgodnie z art. 184 ust. 1 i 2 w związku z art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej.

W niniejszej sprawie na skutek błędnej wykładni art. 184 ustawy emerytalnej Sąd Apelacyjny uznał, że L. M. spełnił wszystkie warunki uprawniające do emerytury na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej w dniu

osiągnięcia przez niego wieku emerytalnego, tj. 20 lutego 2011 r. Sąd Apelacyjny bezzasadnie za fakt bez znaczenia dla oceny prawnej uznał okoliczność, na którą powoływał się organ rentowy w postępowaniu apelacyjnym, a mianowicie, że po rozwiązaniu stosunku pracy z dniem 31 grudnia 2010 r. a przed datą osiągnięcia wieku emerytalnego, ubezpieczony podjął kolejne zatrudnienie w ramach stosunku pracy, a zatem w dniu 20 lutego 2010 r. (ukończenia 60 lat) nie spełniał faktycznie wymaganej przesłanki rozwiązania stosunku pracy. Sąd Apelacyjny, dokonując wykładni art. 184 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej błędnie uznał, że ubezpieczony pozostający w stosunku pracy w dacie osiągnięcia wieku wymaganego dla nabycia, przewidzianego w tym przepisie, prawa do emerytury, nabywa to prawo, jeżeli wcześniej rozwiązał inny stosunek pracy. Tymczasem takie rozumienie przepisów art. 184 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej jest niewłaściwe. Stosownie do treści art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej ubezpieczonym, urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32. Natomiast przepis art. 184 ust. 2 stanowi, że emerytura, o której mowa w ust. 1 przysługuje pod warunkiem rozwiązania stosunku pracy – w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem. Wykładnia językowa i funkcjonalna tak sformułowanych przepisów art. 184 ust. 1 i 2 w związku z art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej prowadzi do jedynego wniosku, a mianowicie, że brak rozwiązania stosunku pracy w dniu osiągnięcia przez ubezpieczonego wieku uprawniającego do nabycia prawa do emerytury stoi na przeszkodzie nabycia tego prawa (art. 184 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 stycznia 2013 r.). Oznacza to, że ci ubezpieczeni, którzy osiągną wiek emerytalny i są pracownikami, aby nabyć prawo do przedmiotowego świadczenia, dodatkowo muszą rozwiązać stosunek pracy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 325/11, LEX nr 1125267; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., I UK 132/07, LEX nr 621798).

Z tych względów, za uzasadniony należy uznać również zarzut kasacyjny naruszenia przepisów art. 381 i art. 382 i art. 316 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny, na skutek błędnej wykładni art. 184 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej, bezpodstawnie pominął istotny dla podstawy faktycznej – podlegającej ocenie prawnej – dowód powołany w postępowaniu apelacyjnym przez organ rentowy na okoliczność

pozostawania ubezpieczonego w okresie od 18 lutego 2011 r. do 18 maja 2011 r. w stosunku pracy. Przedmiotowe uchybienie mogło mieć niewątpliwie wpływ na wynik sprawy. Wskutek powyższego, Sąd Apelacyjny nie dokonał ustalenia czy ubezpieczony w dniu osiągnięcia wieku uprawniającego do wcześniejszej emerytury z art. 184 ustawy emerytalnej pozostawał pracownikiem w stosunku pracy, czy też nie, co ma istotne znaczenie dla oceny zasadności roszczenia ubezpieczonego.

Nie jest natomiast trafny zarzut skargi kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania art. 385 k.p.c. i art. 386 § 1 k.p.c.. Zastosowanie przez Sąd drugiej instancji art. 385 k.p.c. w warunkach, gdy uznał, że apelacja jest bezzasadna nie stanowi o naruszeniu przez ten sąd art. 385 i art. 386 § 1 k.p.c. Należy podkreślić, że skorzystanie przez sąd apelacyjny z art. 385 lub art. 386 § 1 - 4 k.p.c. przy wydawaniu orzeczenia jest konsekwencją czynności podjętych na wcześniejszych etapach postępowania, nie zaś przyczyną zarzucanej wadliwości rozstrzygnięcia, a zatem nie może być postrzegane jako uchybienie przepisom prawa procesowego, które samodzielnie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 sierpnia 2008 r., II UK 79/08, LEX nr 785530 i z dnia 16 grudnia 2008 r., I PK 96/08, LEX nr 529754; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2003 r., IV CKN 355/01, LEX nr 602298; z dnia 28 października 2005 r., II CK 37/05, LEX nr 186853; z dnia 15 kwietnia 2010 r., II CSK 515/09, LEX nr 602231). Przepisy art. 385 i art. 386 § 1 k.p.c. jedynie wyjątkowo mogą stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej, na przykład wtedy, gdyby sąd drugiej instancji uznał, że apelacja jest bezzasadna i nie oddalił jej albo gdyby ją oddalił, uznając ją jednocześnie za zasadną (por. postanowienie Sądu Najwyższego: z dnia 8 maja 2002 r., III CKN 917/00, LEX nr 55498; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2011 r., I UK 400/10, LEX nr 1043986). Taka sytuacja nie miała jednak miejsca w niniejszej sprawie.

Z tych względów, Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze i art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 398²¹ k.p.c.